

# MESNEVÎ'DE KENDİSİYLE VE TOPLUMLA BARIŞIK İNSANIN ÖZELLİKLERİ

Adnan KARAİSMAİLOĞLU\*

## Özet

Mesnevî'nin, hayat yolunda yürüyen insanların anlayış ve kararlılık kazanmalarına rehberlik için söylenip yazıldığı ifade edilmektedir. İnsanın ve hayatın temel konularını bu eserinde özenle dile getiren Mevlânâ Celâleddîn el-Konevî insanlığın macerasını ortak macera olarak anlatmaktadır. Bu amaçla sıraladığı örnek ve hikâyelerin öz anlamının dikkatlerden kaçmaması için ilk hikâyeye başlarken, “*Bu hikâye, gerçekte bizim durumumuzu ortaya koymaktadır*” vurgusunu yapmaktadır.

Mesnevî'deki anlatımlardan yararlanılarak, huzurlu birey-barışık toplum amacı için birçok konuyla birlikte yöntem ve usuller tespit edilebilir. Her bir konu için de yine Mesnevî'den ilgili birkaç örnek hikâye dikkatlere sunulabilir. Konuya birkaç yönden yaklaşmak mümkündür.

Öncelikle bireyin kişilik oluşumu ve gönül dünyasıyla ilgili değerlendirmeler, Mesnevî'de önemli bir yere sahiptir. Sağlıklı alışkanlıkların kazanılması, ilk olarak doğru ve yanlış alışkanlıkların tanınmasıyla başlar.

Barış bireyin gönlünde oluşur. Gönül dünyasının varlığı, büyüklüğü ve neşesi, insanın kendisi ve çevresi için büyük bir güven kaynağıdır. Samimi ve iyi niyetli olmak, hem kişiyi hem de çevresini huzurlu ve kazançlı hale getirir. İç ve dış barışa gönül kaynaklık eder.

Diğer bireylerle ve toplumla yakın ve barışık olmak arzusu taşınmalı, beraberlik zaruri görülmelidir. Arkadaş edinmek ve kazanmak, istekle çabayla olur. Toplumla barışık olmanın doğrudan iç huzurla ilişkisi vardır.

Fertlerin iç huzuru ve çevreyle dayanışmayı sağlamaları için yardım ve desteğe ihtiyaçları vardır. Aileden Yaratıcıya kadar bu yaslanma ve güç alma halkasının güçlü olması gerekir. İnsanlar birbirlerine ve himayeye muhtaçtır. Olgun kişilerle, öğretici ve rehber kişilerle birlikte olunmalıdır.

Bu hususlara ilave olarak Hz. Mevlânâ'nın Mesnevî'deki anlatımlarına göre dünyada iç huzuru ve beraberliği elde etmek, dünyanın geçici ve ölümün bir gerçek olduğunu hissetmekle ve unutmamakla mümkündür.

**Anahtar Kelimeler:** Mevlânâ, Mesnevî, Olgun İnsan, Barış.

## THE FEATURES OF PEOPLE WHO IS AT PEACE WITH THEIR SELF AND SOCIETY IN MATHNAWI

### Abstract

It is stated that Mathnawi is said and written to guide people to gain understanding and determination on the path of life. Mawlana Jalal al-Din al-Konavi, who speaks carefully about the basic issues of human and life in this work, describes the adventure of humanity as a common adventure. For this purpose, while starting the first story, in order to not miss the point of the examples and stories, he emphasizes, “This story in fact reveals our situation”.

By using the narratives in Mathnawi, methods and procedures can be determined together with many subjects for the purpose of peaceful individual-peaceful society. For each subject, a few sample stories from Mathnawi can be presented to the attention. It is possible to approach the issue in several ways.

First, the assessments of the individual's personality formation and its inner world have an important place in Mathnawi. Acquiring healthy habits starts with the recognition of right and wrong habits first.

Peace is formed in the heart of the individual. The existence, size and joy of the inner world is a great source of trust for man and his environment. Being sincere and well-intentioned makes both the person and his environment peaceful and lucrative. The source of internal and external peace is the heart.

\* Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, [adnankaraismailoglu@yahoo.com](mailto:adnankaraismailoglu@yahoo.com) ORCID: 0000-0001-5581-3736.

The desire to be close and at peace with other individuals and the society should be carried, and a tie should be considered essential. Making and gaining friendship is made possible with desire and effort. Being at peace with society has a direct relationship with inner peace.

Individuals need help and support to ensure peace of mind and solidarity with the environment. From the family to the Creator, this ring of leaning and strength must be strong. People need each other and their protection. People should be accompanied by mature, informative and guiding people.

In addition to these issues, according to Hz. Mawlana's narratives in Mathnawi, it is possible to achieve inner peace and togetherness in this world by feeling and not forgetting that the world is temporary, and death is a reality.

**Keywords:** Rumi, Mathnawi, Mature Man, Peace.

### Giriş

“*Mevlâna Düşüncesinde Beşerî Münasebetler*” ana başlığı ihtiva ettiği konu olarak birey ve toplum için hayati önem taşımaktadır. Ancak bu hassas konunun günümüzde yeterince gündemde tutulduğunu söylemek zordur. Bu başlığın oluşmasının, herhalde bazı sebepleri vardır. Sevgi ve aşk sözcüklerinin saldırganlık ve öldürme olayları anlatılırken iletişim kanallarında haberlerde kullanılması, insan ilişkilerine tekrar tekrar dikkat çekilmesini zorunlu hale getirmiştir.

Hz. Mevlânâ'nın eserleri gündelik hayatla ilgili çeşitli konularda çok yardımcı olacak bilgilere ve değerlendirmelere sahiptir. Mevlânâ bu amaçla Mesnevî'de sıraladığı örnek ve hikâyelerin öz anlamının dikkatlerden kaçmaması için ilk hikâyeye başlarken 35. beyitte, “*Ey dostlar! Dinleyiniz. Bu hikâye gerçekte bizzat bizim durumumuzu ortaya koymaktadır*” vurgusunu yapmaktadır.

Mesnevî, asırlar boyunca özellikle Osmanlı coğrafyasında, Müslüman toplumlarda ve son asırda bütün dünyada dikkatle okunmakta ve yorumlanmaktadır. Bu eser Müslüman insanın hissiyatını ve samimi inancını resimlendirirken, bütün insanların ihtiyaç duyduğu insanî değerleri birer birer ciddiyetle ele almaktadır. Artık bütün dünyada ilan edilmiş olan temel değerlerin adını onun sözlerinde görmek çok kolaydır. Konuya iki örnekle hemen girmek gerekirse, şu iki beyit öne çıkarılabilir.

کار مردان روشنی و گرمیست کار دونان حيله و بی‌شرمیست

*Erlerin işi, açıklık ve muhabbettir. Alçak kişilerin işi ise hile ve hayâsızlıktır<sup>1</sup>.*

مهر و رقّت وصف انسانی بود خشم و شهوت وصف حیوانی بود

*Sevgi ve incelik, insanlık vasfıdır. Öfke ve şehvet, hayvanlık vasfıdır<sup>2</sup>.*

Bu iki beyit açıklık, dürüstlük, sevgi ve nezaketi öne çıkarırken aldatma, saygısızlık, öfke ve ihtirası reddetmektedir. Buradaki her bir kavramın, insanın bizzat kendisini ve de toplumu ilgilendiren özellikler olduğu açıktır. Diğer bir ifadeyle bunlar, bireyin iç barışını ve toplumun huzurunu doğrudan etkileyen temel değerlerdendir.

Mesnevî'deki bu konularla ilgili anlatımlardan yararlanılarak, huzurlu birey ve barışık toplum amacı için yöntem ve usuller tespit edilebilir. Her bir konu için de yine Mesnevî'den ilgili birkaç örnek hikâye dikkatlere sunulabilir. Konuya birkaç yönden yaklaşmak mümkündür. Bireysel ahlaki kazanımların birçoğu, kişi için olgunlaşma yolunda büyük anlamlar taşıırken, bu kazanımların doğrudan topluma sağladığı yararlar da büyüktür. Bu birey ve toplum ilişkisini anlatan bir Mesnevî hikâyesinden yararlanmak, burada açıklayıcı olacaktır.

Hikâye, “*Bir valinin, bir adama, “Yol üzerine diktiğin şu diken kökünü kopar” diye emretmesi*” başlığını taşımaktadır. Hikâyede yola diken kökü diken ve kendisine bunları sökmesi söylendiğinde de sökme işini geciktiren kişi üzerinden yapılan öğütler gerçekte herkes içindir:

خارین دان هر یکی خوی بدت بارها در پای خار آخر زدت  
بارها از خوی خود خسته شدی حس نداری سخت بی‌حس آمدی  
گر ز خسته گشتن دیگر کسان که ز خلُق زشت تو هست آن رسان  
غافلای باری ز زخم خود نه‌ای تو عذابِ خویش و هر بیگانه‌ای  
یا تَبّر بر گیر و مردانه بزن تو علی‌وار این در خیبر بگن

<sup>1</sup> Mevlânâ, *Mesnevî*, (çev. Adnan Karaismailoğlu), Ankara 2018, Defter I/Beyit 320; krş. *Mesnevî-i Ma'nevî* (ber-esâs-i nusha-i muverreh 677/1278 Konya), I-VI, (haz. Adnan Karaismailoğlu-Derya Örs), I-III, Ankara 2007.

<sup>2</sup> Mevlânâ, *Mesnevî*, I/2436.

یا به گلین وصل کن این خار را      وصل کن با نار نور یار را  
تا که نور او گشاد نار ترا      وصل او گلشن کند خار ترا

*Her kötü huyunu diken kökü bil; sonuçta defalarca ayağına diken battı.*

*Defalarca kötü huyundan yaralandın; hissin yok, çok duygusuz oldun.*

*Senin çirkin huyundan meydana gelen başkalarının yaralanmasından,*

*Gafilsen, kendi yarandan da mı haberdar değilsin? Sen kendine ve başkasına azapsın.*

*Ya baltanı kaldır ve erce vur; sen Ali gibi, bu Hayber'in kapısını kopar.*

*Ya da bu dikenî gülfidanına kavuştur; dostun ışığını ateşle birleştir.*

*Böylece onun ışığı senin ateşini söndürsün; onunla birleşmek senin dikenini gül bahçesi yapsın<sup>3</sup>.*

Hikâyede bireyin kötü alışkanlıklarının hem kendisine, hem de topluma zarar verdiği anlatılırken, çözüm yolu olarak ferdi çaba ve bilge kişilerden yararlanma yolu gösterilmektedir. Mesnevî'de bu iki yönlü zararın veya olumlu yandan bakıldığında iki yönlü yararın birçok örneğini görmek mümkündür.

Bireyin çevresiyle uyumlu olması gerekir, güç ve özellik bu davranış tercihiyle elde edilebilir. İnsanlara iyi davranmak, kimi rahatsız edici muamelelere karşı sabırlı olmak, güzel sonuçlar doğuracaktır. Hz. Mevlânâ bir rubaisini bu düşüncelerle oluşturmuştur.

بی‌یار نماند هر که با یار بساخت      مفلس نشد آنکه با خریدار بساخت  
مه نور از آن گرفت کز شب نرمید      گل بوی از آن یافت که با خار بساخت

*Arkadaşıyla hoş geçinen arkadaşsız kalmaz. Müşteriye iyi davranan iflas etmez.*

*Ay geceden ürmediği için parlak oldu. Gül de dikenle uzlaştığı için kokulu oldu<sup>4</sup>.*

Bu rubaiyi hatırlatan ve sabretmeye vurgu yapan, şu Mesnevî beyitlerini de buraya ilave edilmelidir:

یار بد نیکوست بهر صبر را      که گشاید صبر کردن صدر را  
صبر مه با شب منور داردش      صبر گل با خار آفر داردش

*Sabretmek için kötü arkadaş iyidir; sabretmek göğsü rahatlatır.*

*Ayin geceye sabretmesi onu aydınlatır; gülün dikene sabretmesi onu güzel kokulu yapar<sup>5</sup>.*

Sabırlı ve tahammüllü olmak, kolay bir alışkanlık olarak görünmüyor, ancak hem bireyin olgunluk kazandığının bir göstergesi olmaktadır, hem de toplum bu özellikteki kişilerle güçlü olmaktadır. Sabır bu nedenle Mesnevî'de ve kültürümüzde, gerçekte inancımızda çok önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Konumuzla ilgili olsa da bu önemli kavram ve barındırdığı anlamlar, burada söz konusu edilmeyecektir.

İnsanlara iyilik yapmanın kişisel yanına dikkat çeken şu iki beytin üzerinde durmak ve düşünmek gerekir. Bu beyitleri okumadan öncelikle yorumlarsak, yerinde olacaktır. İyilik eden kişi, kendisine de iyilik etmektedir, yani bu iyilikle kendisini güzel duygularla buluşturmaktadır. Daha güncel deyişle selam veren kişi, öncelikle kendine selam vermiş olur. Gülümseyen kişi, öncelikle kendine gülümsemiş olur. Hz. Mevlânâ bu inceliği ve kazancı dile getiriyor:

خیر کن با خلق بهر ایزدت      یا برای راحت جان خودت  
تا هماره دوست بینی در نظر      در دلت ناید ز کین ناخوش صُور

*Halka Allah için veya kendi canının rahatı için hayır yap.*

*Böylece bakarken daima dost görürsün; gönlüne kin yüzünden nahoş suretler gelmez<sup>6</sup>.*

Böylece bu beyitlerle toplumun fertlerine yapılan her iyiliğin, gerçekte bu iyiliği yapan kişiyi de onardığı ve iyileştirdiği düşüncesi, bir hakikat olarak dile gelmektedir.

<sup>3</sup> Mevlânâ, *Mesnevî*, II/1236-1242.

<sup>4</sup> Mevlânâ Celâleddîn Muhammed, *Kulliyât-ı Şems yâ Dîvân-i Kebîr*, (yay. B. Furûzânfer), I-VII, Tahran 1336- 1345 hş./1957-1966; VIII, Rubâ'iyât, 1342hş/1963; IX, X., Fehâris, 1346hş/1967, VIII, Rubai no: 211.

<sup>5</sup> Mevlânâ, *Mesnevî*, VI/1407-1408.

<sup>6</sup> Mevlânâ, *Mesnevî*, IV/1978-1979.

Bu birey ve toplum temasını ve uyumunu Mevlânâ'nın şu beyitleri çok açık, berrak ve çarpıcı bir şekilde açıklamaktadır:

|                               |                              |
|-------------------------------|------------------------------|
| چون نشان یابی به جد میکن طواف | قصد هر درویش میکن از گزاف    |
| گنج می پندار اندر هر وجود     | چون ترا آن چشم باطن بین نبود |
| شه نباشد فارس اسپه بود        | ور نباشد قطب یار ره بود      |
| هر که باشد گر پیاده گر سوار   | پس صله یاران ره لازم شمار    |
| که به احسان بس عدو گشتت دوست  | ور عدو باشد همین احسان نکوست |
| ز آنکه احسان کینه را مرهم شود | ور نگردد دوست کینش کم شود    |
| از درازی خایم ای یار نیک      | بس فواید هست غیر این ولیک    |
| همچو بُتگر از حجر یاری تراش   | حاصل این آمد که یار جمع باش  |
| رهزنان را بشکند پشت و سنان    | ز آنکه انبوهی و جمع کاروان   |

*Her dervişe/yoksula ziyadesiyle git; bir işaret bulunca ciddiyetle çevresinde tavaf et.*

*Senin, o içi gören gözün olmadığı için her vücutta defîne düşün.*

*Kutup değilse yol arkadaşıdır; padişah değilse atlı binicidir.*

*Yol arkadaşlarını ziyareti gerekli say, kim olursa; ister yaya, ister atlı.*

*Düşmanın da olsa bu ihsan, yine iyidir; çünkü güzel davranışla nice düşman dost olmuştur.*

*Dost olmazsa kini azalır. Çünkü güzel davranış kine merhem olur.*

*Ey iyi dost! Bunun dışında nice faydaları vardır; fakat uzamasından korkuyorum.*

*Sözün özü şudur: Topluma dost ol; put/heykel yapan gibi taştan arkadaş yont.*

*Çünkü kervanın kalabalığı ve çokluğu, yol kesicilerin belini ve mızrağını kırar<sup>7</sup>.*

Bu beyitlerde Hz. Mevlânâ, her bireye saygı gösterilmesini, fakir zengin ayırımının yapılmamasını, düşmanlara dahi iyilik yapılmasını öğütlerken, “Topluma dost ol” ifadesiyle dikkatleri çeken bir çağrı yapmaktadır. Arkadaş edinmek için çok çaba harcanmalı ve bu sağlanırsa toplumun güçlükleri kolayca aşabileceğine dair bir örnek vermektedir. Son beyit şöyle yorumlanabilir: Toplumda arkadaşlıklar çoğalır ve beraberlikler büyük olursa, art niyetli kişilerin ümit ve beklentileri herhangi bir mücadele olmadan yok olup gider.

Mevlânâ'nın şu Türkçe beyti de burada yer bulmalıdır:

|                            |                            |
|----------------------------|----------------------------|
| اول چیچکی کیم یازیده بولدک | کیمسهیه ویرمه خصمکه ویرگیل |
|----------------------------|----------------------------|

*Çayırda bulduğun çiçeği kimseye verme hasmına ver<sup>8</sup>.*

Mesnevî'de toplumdaki güçlü bireylerle güçsüz bireylerin ilişkisine anlam kazandıran hikâyeler mevcuttur. Bunlardan bir kaçı köle Lokman ile efendisi hakkındadır. Bu hikâyelerdeki köle ile efendi ilişkisini işçi ile patron, memur ile amir, hatta öğrenci ile öğretmen ilişkisi üzerinden düşünüp yorumlamak, bazılarınca biraz abartılı görülebilirse de günümüz için galiba doğru, anlamlı ve yararlı olacaktır. Mevlânâ anlatımlarında köleye ve efendiye kişilik ve değer kazandırmaktadır. Örnek olarak,

|                             |                                |
|-----------------------------|--------------------------------|
| روز و شب در بندگی چالاک بود | نی که لقمان را که بنده پاک بود |
| بهترش دیدی ز فرزندان خویش   | خواجهاش می داشتی در کار پیش    |
| خواجه بود و از هوا آزاد بود | ز آنکه لقمان گرچه بندمزاد بود  |

*Tertemiz bulunan ve gece gündüz kölelikte çevik olan Lokman'ı,*

*Efendisi işte önde tutardı. Onu kendi çocuklarından daha iyi görürdü?*

*Çünkü Lokman, köle oğlu olsa da efendiydi ve nefsi istekten özgürdü<sup>9</sup>.*

Bu ifadeler aynı zamanda tavsiye niteliği taşımaktadır. Açıklaştıkça, köle ve benzetme yapılabilecek kişiler, iyi niyetli, çalışkan ve fedakâr olmalıdır. Efendi ve benzetme yapılabilecek

<sup>7</sup> Mevlânâ, *Mesnevî*, II/2136-2144.

<sup>8</sup> Mevlânâ Celâleddîn Muhammed, *Kulliyât-ı Şems*, Gazel no: 1363, beyit 3.

<sup>9</sup> Mevlânâ, *Mesnevî*, II/1454-1456.

kişiler de onlara çocukları gibi değer vermelidirler. Bu görüntü daha da yükseltilebilir, diyor ki Hz. Mevlânâ:

خواجه لقمان به ظاهر خواجه‌وش  
در جهان بازگونه زین بسی است  
در حقیقت بنده لقمان خواجه‌اش  
در نظرشان گوهری کم از خسی است

*Lokman’ın efendisi görünüşte efendi gibiydi, gerçekteyse köleydi; Lokman’sa onun efendisiydi.*

*Ters dünyada bundan çokça vardır; onların nazarında bir inci, bir çöpten daha değersizdir<sup>10</sup>.*

Hikâyedeki benzeri değer ve kişilik kazandırma çabalarından biri ve bir efendilik/büyüklik örneği şu şekildedir:

بود لقمان بنده‌شکلی خواجه‌ای  
چون رود خواجه به جای ناشناس  
بندگی بر ظاهرش دیباجه‌ای  
در غلام خویش پوشاند لباس  
مر غلام خویش را سازد امام  
تا نباید زو کسی آگه شود  
در پیش چون بندگان در ره شود

*Lokman köle şeklinde bir efendiydi; kölelik, dış görünüşünde bir perdeydi.*

*Efendi bilinmeyen bir yere giderken, kölesine elbise giydirir.*

*O da, o kölenin elbiselerini giyer; kölesini önder yapar.*

*Kimsenin kendisinden haberdar olmaması için, arkasında köleler gibi yola koyulur<sup>11</sup>.*

Söz konusu hikâyedeki şu hatırlatma hayret vericidir, alçakgönüllülük imkân ve güç sahibi olanlarca yapılabilir. Bu fırsat güçlü ve yetkili olanlar için vardır. Hz. Mevlânâ’nın bir beyitte dikkatlere sunduğu şu iki davranış biçimi gündelik hayatta acaba karşılık bulabilir mi?

آید از خواجه ره افکنده‌گی  
ناید از بنده به غیر بندگی

*Efendi düşkünlük gösterebilir; köledense kölelikten başka bir şey gelmez<sup>12</sup>.*

Hz. Mevlânâ, Mesnevî’inde “Lokman’ın fazilet ve zekiliğinin, imtihan edenlerin önünde ortaya çıkması” başlığı altında bu gerçek olgunluk ve büyüklük vasfını duygulandırıcı bir şekilde gözler önüne koymaktadır.

هر طعامی کآوریدندی به وی  
تا که لقمان دست سوی آن بَرَد  
کس سوی لقمان فرستادی ز پی  
قاصدا تا خواجه پس خوردش خورَد  
سؤر او خوردی و شور انگیختی  
هر طعامی کو نخوردی ریختی

*-Efendisi- kendisine her yemek getirildiğinde Lokman’ın peşine birini gönderirdi,*

*Kasıtlı olarak Lokman yemeğe elini uzatsın, efendi de artığını yesin diye.*

*Onun artığını yiyerek neşelenirdi. Yemediği yemekleri dökerdi<sup>13</sup>.*

Bu kişilik oluşturma ve tanıtmaya çabalarından sonra Hz. Mevlânâ bir sahne oluşturuyor ve anlatıyor:

خریزه آورده بودند ارمغان  
چون بُرید و داد او را یک بُرین  
گفت رَو فرزند لقمان را بخوان  
همچو شگر خوردش و چون انگبین  
از خوشی که خورد داد او را نُوم  
ماند گُرچی گفت این را من خورم  
تا رسید آن گُرچها تا هفدهم  
تا چه شیرین خربزست این بَنگرم  
او چنین خوش می‌خورد کز ذوق او  
طبعها شد مشتهی و لقمه‌جو  
چون بخورد از تلخیش آتش فروخت  
هم زبان کرد آبله هم حلق سوخت  
ساعتی بی‌خود شد از تلخی آن  
بعد از آن گفتش که ای جان و جهان  
لطف چون انگاشتی این قهر را  
نوش چون کردی تو چندین زهر را

<sup>10</sup> Mevlânâ, *Mesnevî*, II/1463-1464

<sup>11</sup> Mevlânâ, *Mesnevî*, II/1476-1479.

<sup>12</sup> Mevlânâ, *Mesnevî*, II/1486.

<sup>13</sup> Mevlânâ, *Mesnevî*, II/1502-1504.

این چه صبرست این صبوری از چه روست  
چون نیلوردی به حیلت حجتی  
گفت من از دست نعمت بخش تو  
شرم آمد که یکی تلخ از گفت  
چون همه اجزام از انعام تو  
گر ز یک تلخی کنم فریاد و داد  
لذت دست شکر بخش بداشت  
از محبت تلخها شیرین شود  
از محبت دردها صافی شود  
از محبت مرده زنده می کنند  
این محبت هم نتیجه دانش است

یا مگر پیش تو این جانست عدوست  
که مرا عذری است بس کن ساعتی  
خورده ام چندان که از شرمم دوتو  
من ننوشم ای تو صاحب معرفت  
رسته اند و غرق دانه و دام تو  
خاک صدره بر سر اجزام باد  
اندر این بطیخ تلخی کی گذاشت  
از محبت مسها زرین شود  
از محبت دردها شافی شود  
از محبت شاه بنده می کنند  
کی گرافه بر چنین تختی نشست

*Armağan olarak kavun getirmişlerdi. Efendi, "Git, oğul! Lokman'ı çağır" dedi.*

*Kesip, ona bir dilim verdi; onu şeker ve bal gibi yedi.*

*Hoşça yiyişinden dolayı ona ikincisini verdi. Böylece dilimler on yedinciye kadar vardı.*

*Bir dilim kaldı, -efendisi- dedi: "Bunu ben yiyeyim; bakayım, ne tatlı kavundur, bu!*

*O, öyle hoş yiyor ki onun zevkinden tabiatlar iştahlandı ve lokma istedi."*

*Yiyince, acılığınan ateş alevlendi; hem dili kabardı, hem boğazı yandı.*

*Bir müddet acılığınan dolayı kendini kaybetti. Ondan sonra ona dedi: "Ey can ve cihan!*

*Sen bu kadar zehri nasıl yedin? Bu zulmü nasıl lütuf düşündün?*

*Bu ne sabırdır? Bu sabırlılık neden dolaydır? Yoksa bu canın, sana göre düşman mıdır?*

*Niçin hileyle, "Özrüm var, bir müddet dur" diye bir gerekçe göstermedin?"*

*-Lokman- dedi: "Senin nimet bağışlayan elinden o kadar yedim ki, utancımın iki büklümüm.*

*Ey marifet sahibi! Elinden olan acı bir şeyi yememekten utandım.*

*Çünkü bütün parçalarım, senin nimet vermenle yeşerdi; senin yemine ve tuzağına gömüldü.*

*Bir acılıktan dolayı feryat ve şikâyet edersem toprak, yüz kere -vucut- parçalarımın başına olsun.*

*Senin şeker bağışlayan elinin tadı engel oldu; bu kavunda hiç acılık bıraktı mı?"*

*Sevgiyle acılar tatlılaşır; sevgiyle bakırlar altın olur.*

*Sevgiyle tortular berraklaşır; sevgiyle dertler, şifa verici olur.*

*Sevgiyle ölü dirilir; sevgiyle padişah köle yapılır.*

*Bu sevgi de bilgi sonucudur. Böyle bir tahta yersizce kim oturabilir?<sup>14</sup>*

Mevlâna, bu vefalı olma örneğiyle galiba kişilerde bulunması gereken çok yönlü vefa çeşitlerine de işaret etmektedir. Örnek olarak Anne-baba ile çocuklar, sağlık ve ömür bağışlayan Halik-i mutlak ile kullar, taşlara tapmaktan ve çirkin adetlerden insanları kurtaran peygamberler ve ümmetleri sıralayabilir. Konuyu güncelleştirirsek, toplumda birlikte yaşayan ve doğrudan veya dolaylı yardımlaşan insanlar, birbirlerine karşı özverili olmalıdır. Küçük veya büyük rahatsızlıklar karşılıklı minnetsizlik ve zıtlışmalara yol açmamalıdır. Zira elde edilmiş olan imkân ve değerler, gerçekte bizi hemen her durumda olumlu düşünmeye davet etmektedir.

Anlaşmaya ve yakınlaşmaya hazır olmak, işin özündeki gerekliliktir. Niyetler bu yöne yöneldiğinde her şey çok kolay olabilecektir. Gönüllerin anlaşmaya hazır olması, ana çözümdür. Böylece söze ve yazıya dahi ihtiyaç kalmayacaktır.

مرد با نامحرمان چون بندی است

ای بسا دو ترک چون بیگانگان

همدلی از همزبانی بهتر است

همزبانی خویشی و پیوندی است

ای بسا هندو و ترک همزبان

پس زبان محرمی خود دیگر است

<sup>14</sup> Mevlânâ, *Mesnevî*, II/1506-1524.

صد هزاران ترجمان خیزد ز دل

غیر نطق و غیر ایما و سجا

*Aynı dili kullanmak, akrabalık ve bağlılıktır. İnsan yakın olmayanlarla bir arada tutsak gibidir.*

*Nice aynı dili konuşan Hindu ve Türk vardır; nice yabancılar gibi iki Türk vardır.*

*Öyleyse yakınlık dili bizatihi başkadır. Gönüldeşlik, aynı dili konuşmaktan daha iyidir.*

*Gönülden konuşmasız, imasız ve kayıtsız yüz binlerce tercüman yükselir<sup>15</sup>.*

“Mevlâna Düşüncesinde Beşerî Münasebetler” ana başlığıyla ilgili olarak Mesnevî’den çok sayıda hikâye ve yüzlerce beyit burada aktarmak mümkündür. Elbette buna imkân ve fırsat olmadığı aşikârdır. Bütün bu güçlüğü ortadan kaldıracak yolu yine Mevlânâ göstermektedir. “*Dilsizlerin dili*”, diğer bir ifadeyle suskunların konuşması bu kabildendir. Önceki beyitlere ek olarak Dîvân-ı Kebîr’den bir beyitle söz tamamlanmış olacaktır:

زبان بی زبانان را بیاموز

اگر ططسن اگر رومیسن وگر ترک

*Fars isen, Rum isen ya da Türk, dilsizlerin dilini öğren<sup>16</sup>.*

### Kaynakça

Mevlânâ, *Mesnevî*, (çev. Adnan Karaismailoğlu), Akçağ Yay., 16. Baskı, Ankara 2018.

Mevlânâ Celâleddîn Muhammed, *Mesnevî-i Ma’nevî* (ber-esâs-i nusha-i muverreh 677/1278 Konya), I-VI, (haz. Adnan Karaismailoğlu-Derya Örs), I-III, Akçağ Yay., Ankara 2007.

Mevlânâ Celâleddîn Muhammed, *Kulliyât-ı Şems yâ Dîvân-i Kebîr*, (yay. B. Furûzânfer, I-VII, Tahran 1336-1345 hş./1957-1966; VIII, Rubâ’iyât, 1342hş/1963; IX, X, Fehâris, 1346hş/1967.

<sup>15</sup> Mevlânâ, *Mesnevî*, 1/1206-1209.

<sup>16</sup> Mevlânâ Celâleddîn Muhammed, *Kulliyât-ı Şems*, Gazel no: 1183, beyit 3.